

VOLD I BØRNS HJEM – UNDERSØGELSE AF LG INSIGHT

Undersøgelsens hovedresultater

Børnenes oplevelser af vold i hjemmet

Mange børn i Københavns Kommune oplever vold i hjemmet

Undersøgelsen viser, at mange børn/unge i alderen 11-16 år i Københavns Kommune har oplevet vold i familien:

- 19 pct. af børnene har selv været udsat for vold
- heraf har 14 pct. oplevet volden i år
- 17 pct. har oplevet, at andre i familien udsættes for vold
- heraf har 12 pct. oplevet volden mod andre i år
- 15 pct. har oplevet trusler om vold mod dem selv
- heraf har 12 pct. oplevet truslerne i år

Der er et stort sammenfald af børn, som både udsættes for vold, og som er vidne til, at andre i familien udsættes for vold. Således har knap halvdelen (46 pct.) af de børn, som selv har været udsat for vold, også været vidne til vold i familien.

Volden har en alvorlig karakter

Ved vurderingen af voldens alvorlighedsgrad inddrages typer af vold, voldens hyppighed samt følgevirkninger (f.eks. om der kommer mærker efter slag).

Undersøgelsen afdækker en række former for vold, som børn oplever i hjemmet. Her skal kort nævnes:

- 13 pct. af undersøgelsens børn er blevet skubbet eller rystet i hjemmet
 - 12 pct. af undersøgelsens børn er blevet slået med flad hånd i hjemmet
 - 5 pct. af undersøgelsens børn er blevet slået med en genstand i hjemmet
- 60 pct. af de børn, som er blevet udsat for vold, har oplevet mere end en form for vold. De er f.eks. både blevet skubbet og slået med flad hånd.

Knap en tredjedel af de børn, som er udsat for vold i hjemmet angiver, at de har fået mærker på kroppen efter slag, spark el.lign.

Godt en tredjedel af de børn, som har været udsat for vold, svarer, at det er sket mange gange (mere end 10 gange).

Forskel på udbredelsen af vold

Det har af hensyn til børnenes anonymitet ikke været muligt at sammenkøre undersøgelsens data med socioøkonomiske variable. Børnene er dog blevet spurgt om forældrenes jobstatus samt sprog talt i hjemmet.

Der er forskel på udbredelsen af vold set i forhold til forældrenes jobstatus. 13 pct. af undersøgelsens børn har en far, som ikke arbejder. Men når der ses på vold, har 22 pct. af de børn, som er blevet slået, en far, som ikke er i job. 24 pct. af undersøgelsens børn angiver, at de har en mor, som ikke arbejder. 40 pct. af de børn, som bliver slået, har imidlertid en mor, som ikke er i job.

Vold er mest udbredt i familier, hvor børnene taler flere sprog end dansk med forældrene. 27 pct. af undersøgelsens børn, der taler flere sprog end dansk med forældrene, har oplevet at blive slået. Tilsvarende gælder for 12 pct. for børn/unge, som alene taler dansk med forældrene.

Undersøgelsen viser også, at opdragelsesvold er mest udbredt i familier, hvor

børnene taler flere sprog end dansk med forældrene. 17 pct. af børn med etnisk minoritetsbaggrund tilkendegiver, at de bliver slået, hvis de gør noget de ikke må. Tilsvarende tal er 1 pct. for børn, der alene taler dansk med forældrene.

Også oplevelsen af passiv vold varierer mellem sproggrupper. 24 pct. af de børn og unge, som taler flere sprog end dansk med forældrene, har oplevet vold mod andre i hjemmet. 11 pct. af de børn, som alene taler dansk i hjemmet, har været vidne til vold mod andre i familien (f.eks. vold mod moderen).

Det er ligeledes karakteristisk, at børn, som taler flere sprog end dansk i hjemmet, udsættes for andre typer af vold. 10 pct. af de børn, som taler flere sprog end dansk med deres forældre, har oplevet at blive slået med ting. Tilsvarende tal er 1 pct. for børn, der alene taler dansk med deres forældre.

En del af volden i de etniske minoritetsfamilier vurderes at kunne forklares med familiernes sociale og økonomiske levevilkår. Undersøgelsen giver dog ikke mulighed for at kende familiernes faktiske socioøkonomiske forhold. Undersøgelsen antyder dog også, at der i mange etniske minoritetsfamilier anvendes en opdragelseskultur, hvor fysisk afstraffelse er legitim og den eneste form for opdragelse, som forældrene er bekendt med. Forældrene mangler kendskab til andre metoder til at opdrage og løse konflikter med deres børn.

Volden rammer både piger og drenge og alle aldersgrupper

Drenge og piger oplever lige meget vold i hjemmet. Også hvis der inddrages sproglig herkomst. Der er således andelsmæssigt lige mange piger og drenge med dansk baggrund, som udsættes for vold – ligesom der er forholdsvist lige mange piger og drenge, der taler flere sprog end dansk i hjemmet, der udsættes for vold.

Volden opleves af både yngre og ældre børn i Københavns Kommune. Der er dog en lidt større andel af børn i alderen på 7. og 8. klassetrin, som oplever vold i forhold til de yngre og ældre elever. 14 pct. af eleverne på 8. klassetrin angiver, at de plejer at blive slået, når de gør noget, de ikke må. Tilsvarende tal er 7 pct. for henholdsvis 5. og 9. klasse. Alderssammensætningen for børn, der har oplevet vold, er relativt ens uanset sprog talt i hjemmet.

Årsager til vold i hjemmet

Børn kan have svært ved at vurdere komplekse årsag-virkningssammenhænge i forbindelse med oplevelser af vold i hjemmet. I spørgeskemaundersøgelsen er de blevet spurgt, om udøveren af vold var påvirket af alkohol, hash eller stoffer. 12 pct. af de børn, der er udsat for vold i hjemmet oplyser, at udøveren af volden (oftest en af forældrene) var påvirket af alkohol eller stoffer. 14 pct. af voldsudøverne i dansktalende familier var påvirket af alkohol ved voldsepisoden. Tilsvarende var tilfældet i 8 pct. af familierne, der taler flere sprog end dansk.

Det er fortrinsvis faderen i familien, som udøver vold

Det er fortrinsvis forældrene i familierne, som udøver volden mod børnene eller mod hinanden. Faderen står for den meste vold i familierne, og 60 pct. af børn udsat for vold har oplevet, at det bl.a. var faderen, som slog el.lign.

35 pct. af børnene oplever, at moderen udøver vold, mens 20 pct. af børnene oplever, at det er de voksne brødre, som slår, sparker eller tilsvarende.

Børnenes reaktioner på volden

Når børnene oplever vold i hjemmet, er den umiddelbare og mest udbredte reaktion, at de bliver bange og kede af det. 66 pct. af børnene oplyser da også, at de blev kede af det, mens 52 pct. blev bange.

33 pct. af de børn, som har været udsat for vold, har talt med andre om volden i hjemmet. Børnene har især talt med kammerater om volden (42 pct.), men 39 pct. har talt med andre voksne i familien.

Kun 3 pct. har talt med de voksne i skolen. Når børnene kun i begrænset omfang søger hjælp hos voksne i skolen, kan det skyldes frygten for, at skolen kan/vil underrette de sociale myndigheder. Børnene er bange for at blive fjernet fra hjemmet, at deres forældre skal blive straffet eller kede af det, og/eller at de vil blive slået yderligere, hvis de sladrer om volden.

57 pct. af børn, som oplever vold i hjemmet, angiver, at de ikke har talt med nogen om volden. Børnene angiver følgende årsager til ikke at søge hjælp:

43 pct. mente ikke, det var nødvendigt at opsøge hjælp – dvs. at børnene ikke fandt behov for hjælp

46 pct. af børnene, som oplever vold i hjemmet, mener ikke, at der er nogen, der kan hjælpe dem med volden

48 pct. af børnene, som oplever vold i hjemmet, vil ikke tale med andre om problemerne, fordi de er bange for, at familien ville få problemer.

Skolernes indsats for børn udsat for vold i hjemmet

Skolernes kendskab til vold mod børn i hjemmet

Skolerne har generelt meget lidt kendskab til omfanget af vold mod børn i hjemmet. Skolerne tilskriver det flere og forskellige forhold:

Der er skoler, som mener, at de ikke kender til vold mod børnene, fordi der simpelthen ikke er mange af deres elever, som oplever vold hjemme.

Der er skoler, som oplever, at der er et stort mørketal af sager, hvor deres elever oplever vold i hjemmet. Børnene fortæller ikke de voksne i skolen om volden, fordi børnene er bange for at skade deres forældre, hvis skolen underretter til de sociale myndigheder.

Interviewpersonerne vurderer omfanget af vold mod børn i hjemmet meget forskelligt. På samme skole kan der være lærere eller pædagoger, som vurderer, at vold mod børn i hjemmet forekommer sjældent, mens andre vurderer, at det er meget udbredt. Tilsvarende er variationen mellem skolerne stor: Således vurderer to skoler med mange socialt belastede elever, herunder tosprogede elever, at mellem 50-70 pct. af deres elever udsættes for vold i hjemmet, mens en anden skole med samme elevgrundlag vurderer, at problemet er meget lille.

Forskel på skolernes holdninger til vold mod børn

På skolerne er der ikke en fælles definition af vold eller holdning til vold. På samme skole er der således meget forskellige holdninger til, om alle former for fysisk afstraffelse kan defineres som vold – og holdningerne gik på tværs af faggrupperne lærere, pædagoger, sundhedsplejerske m.m.

De interviewede delte sig i to lige store grupper:

- Den ene gruppe fandt ikke, at f.eks. skub og ruskning (uden mærker) var egentlig vold, ligesom de også ville kunne acceptere en lussing.

- Den anden gruppe fandt, at en lussing eller enhver form for fysisk afstraffelse af børn var vold – uanset årsag og alvorgrad.

Når skolerne ikke har defineret en fælles holdning (politik) i forhold til vold mod børn i hjemmet, forklarer de det med, at de kun sjældent støder på børn, som udsættes for vold i hjemmet. De har ikke fundet behov for en defineret (udtalt) politik på dette område, hvorimod flere skoler f.eks. har en politik for vold i skolen.

Alle interviewpersoner/skoler var enige om, at gentagen og hård fysisk afstraffelse var vold mod barnet. Ca. halvdelen af interviewpersonerne definerede vold i forhold til, om der var kommet mærker på barnets krop eller ej.

Det var interviewpersonernes vurdering, at vold mellem forældrene er udbredt. Også her var der stor uenighed om, hvorvidt og hvordan vold i hjemmet påvirker barnets trivsel (f.eks. hustruvold). De fleste så alvorligt på vold mellem forældrene i familien, men der var almindelig enighed om, at det ikke var skolens sag. De fleste ville underrette de sociale myndigheder i sådanne sager.

Skolernes reaktioner på vold

Mange forhold har betydning for skolernes reaktioner. Det afhænger både af nogle generelle vilkårsrammer for skolen og forhold knyttet til den konkrete sag.

Generelle forhold for skolen:

- Antallet af udsatte børn/familier på skolen (problemer i øvrigt)
- Skolens forståelse af, hvilken rolle skolen/lærerne har (undervisningsfaglig selvforståelse contra en bredere socialfaglig rolle)
- Kompetencer og hjælpetilbud på skolen til udsatte børn/familier
- Ledelsesstil
- Ressourcer (antal AKT-timer, sundhedsplejerske, socialrådgiver).

Skolens reaktion afhænger også af specifikke forhold vedrørende den konkrete sag:

- Situationen, som udløser volden i familien
- Voldens hårdhed og hyppighed
- Barnets reaktion og trivsel
- Skolens generelle kendskab til og samarbejde med familien.

Skolerne reagerer ikke ens i alle typer af sager om vold i hjemmet. Mindst reaktion iværksættes i sager om søskendevold, vold mellem forældrene og mistanke om opdragelsesvold. Når skolerne får konkret viden om, at forældre udøver vold mod et barn, reageres typisk omgående og med dækkende indsatser.

Undersøgelsen viser sammenfattende:

- Skolerne har ikke tilstrækkelig opmærksomhed på vold mod børn i hjemmet, og skolerne gør ikke nok for at spotte børn, som oplever vold i hjemmet. Der er i skolerne ikke nok viden og opmærksomhed på signaler, som sendes fra børn i voldsramte familier.
- Skolerne reagerer ikke aktivt og dækkende på udokumenteret bekymring om vold i hjemmet. Det begrundes med manglende ressourcer, utilstrækkelig faglighed og frygt for at sætte forældre-skole-samarbejdet over styr.
- Skolen reagerer ikke aktivt og dækkende på søskendevold og vold mellem forældre. "Opdragelsesvold" hos forældre med etnisk minoritetsbaggrund møder i mange tilfælde forståelse og (for) lidt indsats.
- Skolerne reagerer aktivt og dækkende over for konkret viden om vold mod børn i hjemmet. Det er vurderingen, at alle interviewpersoner/skoler ser meget alvorligt på vold mod børn og vil reagere hurtigt og dækkende.
- Generelt gør skolerne ikke nok for at modgå tabuiseringen af vold i hjemmet og tale åbent med børn og forældre om holdninger og hjælpemuligheder.

Der kan iagttages dobbelte standarder for interviewpersonernes reaktioner afhængig af barnets etniske baggrund. Fysisk afstraffelse vurderes af interviewpersonerne mere udbredt i familier med etnisk minoritetsbaggrund, hvor der eksisterer en anden opdragelseskultur. Barnet tager ikke (ifølge interviewpersonerne) nødvendigvis skade af afstraffelsen, hvis hjemmemiljøet i øvrigt er godt og kærligt. Hvis børn med dansk baggrund bliver udsat for vold, er der derimod flere advarselsslapper, der lyser hos interviewpersonerne. De ser oftere volden i etnisk danske

familier som udtryk for mere alvorlige problemer i familien som f.eks. misbrug, helbredsmæssige eller familiemæssige problemer. Der er på skolerne en blind tillid til, at der er en fælles faglighed og etik mellem skoleledere, lærere og pædagoger. Deres selvforståelse tilsiger, at alle faggrupper tænker og handler ens (også selvom fokusgruppeinterviewet i de fleste tilfælde viste en anden virkelighed). Der kan derfor spores en udbredt modvilje mod fælles retningslinjer og standardiseringer. Dette er kritisk, idet indsatsen og ansvaret for det enkelte voldsramte skolebarn i Københavns Kommune i stort omfang overlades til den enkelte ansattes egne holdninger, kompetencer og prioritering af ressourcer.

Det er ligeledes kritisabelt, at der kun er meget lidt skriftlighed på skolerne omkring sager om mistanke/viden om vold mod børn i hjemmet. Personalets bekymring, observationer og indsatser registreres ikke fast, systematisk og metodisk. Viden risikerer derfor at forsvinde, hvis læreren el.lign. skifter job. Først ved underretning til socialcentret beskrives og dokumenteres sagsforløbet.

Endelig er det bekymrende, at skolerne ikke har fast praksis med at underrette socialcentret ved mistanke om vold i hjemmet, og hvor forældrene flytter barnet til en anden skole. Interviewpersonerne fremhæver selv, at mange forældre flytter barnet til en ny skole for at undgå videre opmærksomhed og eventuel indsats. Når skolerne ikke i sådanne tilfælde underretter til de sociale myndigheder, så flytter den tidlige (og ikke skriftlige) mistanke og bekymring ikke med barnet. Skoleskift kan betyde, at udsatte familier unddrager sig opmærksomhed og indsats.

Samarbejdet mellem skoler og socialcentre

Skolerne kritiserer de socialfaglige myndigheder for at være for regelstyret i forhold til udveksling af oplysninger. Når skolerne underretter til socialcentret, modtager de alene en kvittering, men de får ikke yderligere oplysninger om, hvilke indsatser de sociale myndigheder eventuelt iværksætter. Skolerne er bekendt med reglerne om tavshedspligt, men lader sig alligevel frustrere betydeligt herover.

Lærere og pædagoger m.m. har samtidig en oplevelse af, at socialcentrene ofte først handler, når der er tale om meget alvorlige og presserende sager. I mange tilfælde er det skolernes oplevelse, at reaktionstiden og styrken i den socialfaglige indsats ikke er dækkende i forhold til behovet. Sager får lov at udvikle sig, indtil de når en alvorsgrad, hvor der skal handles akut, og – alene ifølge udsagn fra skolerne selv – efter gentagne underretninger fra skolerne til socialcentrene.

Det er vurderingen, at der kun er lidt og utilstrækkeligt tværfagligt samarbejde mellem skolerne/PPR og socialcentrene. Tværs møder/⁴⁹ 49-møder/netværksmøder afholdes kun i mindre omfang – og typisk kun i alvorlige sager. Det er uheldigt, når fagaktørerne ikke benytter disse fora til at drøfte enkeltsager. Sådanne tværfaglige møder kunne også udvikle fælles standarder og arbejdsrutiner mellem skolerne og socialcentrene (f.eks. i forhold til afklaring af roller, indsatsmuligheder og hvornår en sag primært er en "skolesag", en "socialsag" eller begge dele).

Ordningen med socialrådgivere på skolerne fremhæves af alle interviewpersoner som værdifuld i forhold til tværfagligt samarbejde og styrkelse af professionaliseringen af den tidlige og forebyggende indsats på skolerne. Det pædagogiske og undervisningsfaglige personale kan drøfte sager med socialrådgiveren og foretage tidlig og løbende afklaring af relevante tiltag. Tilsvarende formidler socialrådgiverne samarbejde mellem skoler og socialcentret i underretningssager. Skoler uden skolesocialrådgivere efterlyser en ordning, hvor de enkelte timer om ugen kunne få assistance fra en fast socialrådgiver.